

REZUMAT

Lucrarea abordează una din cele mai actuale și importante probleme cu care se confruntă agricultura românească, a cărei studiere este absolut necesară pentru performanța diferitelor tipuri de societăți comerciale, și anume **riscul**. Se cunoaște faptul că orice activitate economico-financiară este însoțită de risc, noțiune generată de existența incertitudinii. Mediul de afaceri din România și nu numai, este dominat de schimbare și incertitudine.

Motivația realizării tezei de doctorat o constituie relevarea importanței științifice și pragmatice, a rolului pe care un proces formalizat de management al riscurilor îl ocupă în activitatea societăților comerciale agricole, atât din perspectivă organizațională cât și a societății în ansamblu.

Deosebit de importante pentru managementul societăților comerciale agricole sunt analiza probabilității producerii pagubelor și evaluarea acestora, deoarece, prin specificul domeniului lor de activitate, constituie medii în care riscul se poate manifesta, cu preponderență, precum și riscul influențării unor indicatori economici din cadrul fermei. Astfel, devine necesară implementarea conceptului de management al riscului, al cărui rol este de gestionare și evaluare a fenomenului mai sus amintit. Din acest punct de vedere, managementul riscului poate fi definit ca un ansamblu de activități rigurose stabilite și organizate care, pornind de la condițiile existente și obiectivele fermei, analizează factorii de risc într-o concepție de securitate, în vederea minimizării riscului și a costurilor necesare.

Prin alegerea temei **“Contribuții la studiul strategiilor de risc în societăți comerciale agricole din județul Iași”**, urmărim să supunem atenției o problematică prin a cărei înțelegere se pot explica cauzele succesului sau insuccesului economic. Alegerea temei de cercetare privind studiul strategiilor de risc în societăți comerciale agricole, poate fi justificată prin interesul din ce în ce mai ridicat manifestat prin studiile teoretico-aplicative apărute de-a lungul timpului.

Principiul de bază al tezei de doctorat, îl constituie oferirea unui cadru conceptual pentru analiza și identificarea căilor de limitare a riscurilor care pot perturba derularea proceselor, ce stau la baza activităților firmelor, organizațiilor, întreprinderilor, societăților

comerciale în general și a celor cu profil agricol în special. Reperetele managementului firmei, în conceperea unei strategii de risc, orientează managerul în direcția identificării și evaluării corecte a riscului și adoptarea unor măsuri adecvate de diminuare și prevenire a efectelor negative ale materializării sale.

Procesele decizionale dintr-o firmă privesc activitatea viitoare, care este în mod obiectiv, supus la incertitudine. Riscul derivă din incapacitatea oamenilor de a cunoaște viitorul și este perceput atunci când gradul de incertitudine și rezultatele posibile asociate unei decizii sunt destul de semnificative. Astfel, decidenții se pot confrunta cu riscuri asociate dezvoltării și lansării pe piață a unui produs nou din cauza unor probleme privind realizarea parametrilor tehnici și calitativi ai produsului, posibilitatea apariției mai devreme pe piață a unui produs similar realizat de o firmă concurentă, legislației, aprovizionarea cu materiale și situația furnizorilor, impactul campaniei de promovare a produsului asupra volumului vânzărilor, nivelul costului de producție, ajustarea prețului în funcție de cerere etc.

Cuvintele cheie ale lucrării fac referire la : *risc, incertitudine, strategie, probabilitate, planificare strategică, abordare strategică, segmentare strategică, domeniu de activitate strategică, centrul strategic, strategii ofensive, strategii defensive, decizie, avantaj competitiv, performanță, atractivitate, rentabilitate, integrare orizontală (verticală), managementul de risc, procesul riscului, managementul calității, risc fizic, risc chimic, risc biologic, sistemul HACCP.*

Sinteza părților principale ale tezei de doctorat

Partea I a lucrării, „*STUDIUL BIBLIOGRAFIC PRIVIND RISCUL ÎN AGRICULTURA SOCIETĂȚILOR COMERCIALE*” este alcătuită din 2 capitole ce surprind aspecte teoretice generice privind riscul, incertitudinea, strategiile și managementul riscului.

Partea a-II^a, „*CERCETĂRI PROPRII*”, este compusă din 4 capitole ce subliniază cercetările proprii efectuate alături de rezultatele și interpretările aferente.

Primul capitol al tezei de doctorat „*STUDII PRIVIND CONCEPTUL DE RISC ȘI STRATEGIILE AFERENTE ACESTUIA*”, este unul introductiv, explicativ, realizând o analiză generală a conceptelor de bază, specifice procesului de abordare strategică, demers absolut necesar pentru completarea temeinică a acestui proces. În evoluția sa, *capitolul I*

prezintă câteva aspecte de ordin teoretic privind riscul și incertitudinea, conceptul de strategie și elementele specifice strategiei firmei. Inexistența unei strategii conduce în mod cert la incertitudini. Imediata apariție a riscurilor, pune în discuție „supraviețuirea firmei”. Michael Porter afirmă că „strategia este arta de a construi avantaje concurențiale ce pot fi apărute o perioadă lungă de timp”. Plecând de la modalitățile de formulare strategică au fost elaborate strategiile concurențiale de dezvoltare și strategiile specifice firmei, care vizează mărirea avantajului concurențial.

De asemenea, primul capitol se referă la evoluția și stadiul cunoașterii cu privire la problematica riscului și incertitudinii. Analiza stadiului și evoluției cunoașterii în privința riscului și incertitudinii conduce la concluzia că în științele sociale și în economie nu s-a cristalizat, în stadiul actual al cunoașterii, o abordare unitară a riscului și incertitudinii ci, dimpotrivă, se remarcă o pluralitate a abordărilor. Chiar dacă distincția între risc și incertitudine a fost realizată în 1921, conceptele au fost utilizate cu mult timp înainte în lucrările unor economiști (Cantillon, Smith, Say, Bastiat, Marshall, Bohm-Bawerk). În stadiul actual al cunoașterii, în economie, riscul are atât o accepțiune pozitivă cât și negativă fiind caracterizat de probabilitate și impact iar incertitudinea este asociată imposibilității de a estima probabilitatea și impactul cu privire la anumite evenimente.

CAPITOLUL II – „MANAGEMENTUL RISCULUI ÎN INTERIORUL ȘI EXTERIORUL SOCIETĂȚILOR COMERCIALE”, conturează ideea că, mediul de afaceri ridică managerilor firmelor probleme legate de asigurarea resurselor financiare necesare, a resurselor materiale, a resurselor umane, identificarea oportunităților de afaceri, avantajul concurențial, poziția firmei pe piață. Soluționarea acestor neajunsuri, impune adoptarea unor decizii de înaltă responsabilitate. Investigarea riscului în cadrul managementului firmei este primordială, întrucât, identificarea și evaluarea sa sprijină managerii în procesul de adoptare a strategiei de risc, îi avertizează în legătură cu degradarea climatului de afaceri și reprezintă un ghid indispensabil în adoptarea și implementarea unor strategii de intervenție în situații critice.

Importanța acestui capitol derivă din faptul că, *managementul riscului*, ca instrument esențial în conducerea strategică a firmei, are drept scop reducerea vulnerabilității firmei la schimbările nefavorabile ale mediului în care activează, în vederea realizării obiectivelor stabilite cu eficiență maximă. Managementul riscului, presupune

stabilirea de către manager a limitelor între care este dispus să-și asume riscul și impactul acestuia asupra rentabilității firmei, nivel concret de risc la care este supusă activitatea firmei și adoptarea unor măsuri de eliminare sau de reducere în vederea optimizării rezultatelor. Cuantificarea mărimii riscului și a efectelor sale, are la bază teoria probabilităților, definită ca fiind gradul în care este posibilă producerea unui anumit eveniment în condiții determinate. Controlul și monitorizarea riscului, ca ultimă etapă a procesului de management al riscului, are drept preocupare principală, depistarea tuturor riscurilor cunoscute și identificarea celor noi apărute.

De asemeni, a fost definită filiera agroalimentară, au fost identificați agenții economici de pe filieră, cu accent pe producătorii individuali și riscul acestora.

CAPITOLUL III „SCOPUL CERCETĂRILOR, MATERIALUL ȘI METODELE UTILIZATE ” relevă scopul științific principal al lucrării. *Abordarea strategiilor de risc, care să răspundă mai bine dificultăților întâmpinate în realizarea concordanței între managementul societăților comerciale agricole, resursele disponibile, amenințări și controlul riscurilor* constituie **scopul științific principal** al lucrării. *Obiectivul general* al tezei îl reprezintă *identificarea și evaluarea riscurilor printr-un management activ, și adoptarea măsurilor adecvate de diminuare și prevenire a efectelor negative pe care le degajă riscurile*. *Obiectivul specific* al lucrării, rezidă în aplicarea strategiilor de risc la Grupul de Firme „KOSAROM”, Iași, prin prisma celor trei componente : *abordarea strategică, managementul riscului și management bazat pe Analiza Riscurilor și a Punctelor Critice de Control (HACCP)*.

În subcapitolul *“Materialul și metoda de cercetare”* au fost studiate diversele modalități de evaluare a riscului, aversiunea față de risc a producătorilor agricoli, fundamentarea deciziilor în condiții de risc și au fost propuse modalități pentru cuantificarea influenței riscurilor, prin intermediul unor metode și indicatori preluați din matematică, statistică, teoria probabilităților, însoțite de diverse exemple în acest sens.

În domeniul riscului, metodele de cercetare au avut în vedere și cuantificarea impactului acestuia asupra societăților agricole. Pentru evaluarea riscului s-au folosit metode diverse, unele preluate din matematică, cum ar fi cele de analiză probabilistică, altele specifice economiei, precum și o serie de indicatori care surprind cel mai bine efectele riscului: valoarea așteptată, speranța matematică, mărimea riscului, coeficientul de

risc. Astfel, s-a încercat găsirea de soluții în ceea ce privește reducerea manifestării riscurilor, pentru creșterea performanțelor economice ale societăților agricole.

Depășirea dificultăților de formulare a răspunsurilor la risc presupune adoptarea deciziilor privind modul de alocare a resurselor, optimizarea structurii de producție și a tehnologiilor de producție. În acest sens, s-au folosit modele de programare liniară, pentru a căror rezolvare s-a recurs la sisteme informatice de analiză (pachetul de programe Qantitative Management). De asemenea, s-au utilizat metode preluate din statistică și cercetări operaționale, cu o largă aplicabilitate în management, respectiv funcțiile de producție pentru analiza corelației dintre factori și produse, respectiv metoda variantelor.

CAPITOLUL IV, intitulat „ANALIZA RISCURILOR ȘI A PERFORMANTELOR AGRICULTURII ȘI A ORGANIZĂRII EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE LA NIVEL NAȚIONAL ȘI JUDEȚUL IAȘI”, schițează câteva aspecte privind definirea teritoriului rural al județului Iași, spațiul rural, resursele naturale, resursele umane, resursele economice, economia locală, performanțele, riscurile și realizările recente ale agriculturii, precum și piața agricolă a județului Iași.

În acest capitol a fost delimitată aria de cercetare, analiza fiind orientată spre studierea modului în care se efectuează managementul în agricultură, principalele probleme ale reformei, respectiv proprietatea, situația fondului funciar, forța de muncă, capitalul fix și circulant, nivelul investițiilor.

Deciziile de mare responsabilitate privind determinarea structurii suprafețelor cultivate, au un rol deosebit în stabilirea raportului risc / performanță. Chiar dacă județul Iași are un potențial agricol foarte ridicat, această resursă nu poate fi eficient valorificată, în special din cauza fărâmițării terenurilor și a gradului mare de sărăcie, care îi determină pe micii producători să practice o agricultură de subzistență. Riscurile asociate acestei situații, urmează a fi diminuate și controlate, ca efect al reglementărilor privind politica de comasare a terenurilor agricole, care este necesară, pentru a răspunde și obiectivelor cuprinse în strategia referitoare la finalizarea reformei proprietății funciare, precum și la stimularea transformării gospodăriilor individuale în ferme agricole familiale (asociații) cu caracter comercial și formarea clasei de mijloc în spațiul rural. Agricultură județului Iași, constituie principalul sector care asigură piața cu produse agricole și agroalimentare. Comunele în care agricultura este realizată în sistem organizat, au o productivitate mult mai

ridicată. Acolo unde lipsesc societățile de profil, producătorii se limitează la suprafețe mici, motiv pentru care și producția este scăzută. Dintre factorii care generează productivitate scăzută și implicit pierderi în producția agricolă, delimităm: imposibilitatea aplicării tehnologiilor optime, inexistența mijloacelor mecanice, imposibilitatea utilizării fondului de semințe certificat, precum și întreținerea culturilor doar prin lucrări manuale.

Economia agrară românească se caracterizează printr-o structură duală a exploatării suprafeței agricole, lipsind tocmai grupul fermelor ce au în exploatare între 10 și 100 ha, adică grupul fermelor mijlocii, structura de bază în agricultura țărilor vest-europene. Pe de o parte există un număr foarte mare de gospodării țărănești de subzistență și semisubzistență ce dețin și exploatează suprafețe mici de teren, risipite în multe parcele, care produc prioritar pentru consum și care nu au posibilități de investire suficiente. Pe de altă parte există un număr relativ redus de exploatații care au o dimensiune de peste 10 ha și care exploatează 50,2% din suprafața agricolă a țării. În acest sens ideea de fărâmițare excesivă a agriculturii României este doar pe jumătate adevărată.

CAPITOLUL V – „STUDIUL STRATEGIILOR DE RISC ÎN SOCIETĂȚI COMERCIALE AGRICOLE DIN JUDEȚUL IAȘI”, este dedicat studiului de caz efectuat la S.C.”KOSAROM” S.A. Pașcani, unitate componentă a Grupului de Firme „KOSAROM” – Iași. Profilul Grupului de Firme „KOSAROM”, corespunde cerințelor privind demararea unui demers științific complex și riguros așa cum îl constituie lucrarea de față.

Lucrarea oferă cadrul teoretico-metodologic necesar fundamentării științifice și operaționale a managementului riscului la nivelul firmei. Raționamentul care a fundamentat demersul realizat a necesitat, pe de o parte, identificarea conceptuală a factorilor generatori de riscuri, a riscurilor, categoriilor de riscuri și caracteristicilor acestora iar, pe de altă parte, definirea și implementarea metodelor, a indicatorilor, a mecanismelor de piață (filieri agroalimentare, burse de mărfuri, sisteme de asigurări).

Grupul de Firme „KOSAROM”, specializat în producerea și comercializarea cărnii de porc, pasăre, ovine și bovine a luat ființă în decembrie 1990, având statut juridic de societate comercială pe acțiuni, cu capital integral privat românesc. Domeniul de activitate principal al S.C.”KOSAROM” S.A. Pașcani îl constituie producerea de carne și preparate din carne (preponderent produse din carne de porc dar și câteva specialități din carne de pui și de vită).

Principiul care stă la baza întregii activități a S.C."KOSAROM" S.A. Pașcani este îmbunătățirea continuă a calității. KOSAROM a atins acel stadiu al dezvoltării, în care managementul la cel mai înalt nivel, încearcă să ofere clienților organizației încredere în tot ceea ce se întâmplă în interiorul acesteia.

Misiunea firmei S.C."KOSAROM" S.A. a fost formulată astfel: *„Tot ceea ce ne dorim este să fim cea mai bună afacere din România în domeniul producției și procesării cărnii. Știm că a fi cei mai buni implică asigurarea calității și igienei de excepție a produselor fabricate astfel încât să satisfacă cele mai pretențioase nevoi, iar consumatorul să se declare mulțumit”*.

Pe termen mediu KOSAROM își propune să dispună de un personal calificat, orientat spre cooperare, comunicare, motivație și rezultate. Pentru aceasta, firma este dispusă să aloce 3% din veniturile brute ca investiție în calificarea și dezvoltarea personalului. KOSAROM aspiră la obținerea unui profit anual de minim 8%. Dintre cele mai importante obiective pe termen mediu al companiei, sunt de reținut, profesionalizarea forței de vânzări, introducerea de produse noi, inovatoare, precum și creșterea ponderii acestora din urmă în cifra de afaceri, cel mai important obiectiv fiind consolidarea poziției de lider în jumătatea estică a României. Pe termen lung obiectivul principal îl reprezintă dorința de a deveni lider pe piața europeană, acest lucru vizând introducerea în fabricație a noi produse și alocarea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare de cel puțin 5% din veniturile brute.

Acest capitol este dedicat strategiilor și metodelor de răspuns la riscul societăților comerciale agricole. Strategiile generice de răspuns la riscul societăților comerciale agricole depind de criteriile utilizate. În funcție de frecvența și impactul riscurilor se pot alege ca măsuri de răspuns : prevenirea, evitarea, asumarea și transferul riscurilor. Dacă pe lângă frecvență și impact se utilizează drept criteriu gradul de acceptabilitate al riscurilor, opțiunile de prevenire sunt adaptarea, precauția, prevenirea, protecția și transferul prin asigurare. Răspunsul la risc poate fi perfecționat prin utilizarea experienței și cunoștințelor din rezultatele economice anterioare. Aceasta presupune ca organizația să-și contureze o memorie a evenimentelor relevante apărute în rezultatele economice anterioare din care să rețină cele mai potrivite măsuri și acțiuni de răspuns.

Un proces de management al riscurilor societăților comerciale agricole , trebuie să

constituie o componentă majoră a managementului oricărei decizii, cu un rol important în îndeplinirea obiectivelor prevăzute la inițierea sa.

Momentul realizării pragului de rentabilitate este numit și punct mort și exprimă durata de timp după care veniturile ating valoarea cheltuielilor. În perioada analizată în cadrul grupului S.C.”Kosarom” S.A. acest indicator se stabilizează în a doua jumătate a anului mai precis în trimestrul 4 al anului 2008 și la sfârșitul trimestrului 3 al anului 2009. Acest aspect indică un risc mediu de exploatare pentru anul 2009 , dar un risc mai mare pentru anul 2008.

Coeficientul de elasticitate arată creșterea profitului din exploatare (P_e) la creșterea cu o unitate a veniturilor din exploatare (V_e). Indicatorul coeficientul de elasticitate numit și coeficientul de levier al exploatării are o evoluție oscilantă în perioada analizată, în anul 2009 înregistrând valori mai mari de 2, fapt ce indică un risc mic de exploatare.

Indicatorii prezentați au o tendință relativ comună de evoluție, aspect specific societăților din cadrul unui holding sau societăților, părți componente a unui sistem integrat.

CAPITOLUL VI – „CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI”, reia ipotezele de la care am pornit, subliniind interpretările proprii și importanța lor în mediul de afaceri competitiv.

Finalul lucrării se constituie într-un set de concluzii privind impactul riscului asupra activităților agricole, evoluția unor indicatori macroeconomici, ca rezultată a acțiunii sale în agricultură, manifestarea diverselor componente ale acesteia (structura de proprietate, tipuri de exploatații, investiții, rezultate de producție și economice etc.) la influența riscului.

Concluziile vizează contribuția noastră la soluționarea problemelor generate de risc, recurgând la diminuarea și acoperirea acestuia. Modalitățile propuse se circumscriu realității probabilistice, aplicabilității și modernismului din sfera cercetărilor privind managementul riscului.

BIBLIOGRAFIA – este compusă dintr-un număr de 177 de titluri din literatura națională, internațională, precum și documentare de pe internet.